

Damjana Panić¹
Dragana Radojković
Marina Hadži Pešić

Departman za psihologiju,
 Filozofski fakultet,
 Univerzitet u Nišu

PERFEKCIONIZAM – POZITIVNA ILI NEGATIVNA OSOBINA? RELACIJE SA SUBJEKTIVNIM BLAGOSTANJEM, OPTIMIZMOM I PESIMIZMOM²

Cilj ovog istraživanja bio je da se ispita odnos pozitivnog i negativnog perfekcionizma sa subjektivnim blagostanjem i proveri medijatorska uloga optimizma i pesimizma kao kognitivnih mehanizama u ovom odnosu. Prema dvoprocesnom modelu perfekcionizma postoje razlike u kognitivnom funkcionisanju pozitivnih i negativnih perfekcionista, što posledično dovodi do različitih, pozitivnih ili negativnih ishoda. U istraživanju je učestvovalo 287 studenata Univerziteta u Nišu, ujednačenih po polu. Utvrđeni rezultati generalno podržavaju postavke dvoprocesnog modela da perfekcionizam ima i pozitivna i negativna svojstva i ukazuju da su njegovi pozitivni i negativni aspekti različito povezani sa subjektivnim blagostanjem. Nalazi takođe upućuju da se odnos pozitivnog perfekcionizma i subjektivnog blagostanja ostvaruje delimično preko optimizma, dok je veza negativnog perfekcionizma i subjektivnog blagostanja potpuno posredovana optimizmom i pesimizmom kao medijatorima. Čini se da generalni način razmišljanja koji usvajaju može da zaštititi, ali isto tako i da hendikepira perfekcionista u pogledu ishoda aktivnosti koje preduzimaju, i na taj način doprinese višem, tj. nižem nivou subjektivnog blagostanja. U narednim istraživanjima bi bilo značajno ispitati i druge mehanizme koji mogu imati medijacionu ulogu između perfekcionizma i subjektivnog blagostanja, ali i drugih indikatora mentalnog zdravlja.

Ključne reči: pozitivni i negativni perfekcionizam, subjektivno blagostanje, optimizam, pesimizam

¹ Adresa autora:
 damjana1988@yahoo.com

Primljeno: 31. 05. 2014.
 Primljena korekcija:
 26. 08. 2014.
 Pripisano za štampu:
 02. 10. 2014.

² Rad je nastao u okviru projekta Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja „Indikator i modeli usklađivanja profesionalnih i porodičnih uloga“, br. 179002. Deo rezultata je prikazan na naučnom skupu IX Dani primenjene psihologije u Nišu.

U početnim određenjima perfekcionizam je bio sagledavan kao jednodimenzionalna neadaptivna osobina koja je dovođena u vezu sa velikim brojem psihičkih poremećaja (Greblo, 2012). Sa razvojem shvatanja o njegovoj multidimenzionalnoj prirodi došlo je i do promena u konceptualizaciji, pa se danas većina autora slaže da perfekcionizam nije samo negativna, disfunkcionalna ili psihopatološka karakteristika, već da je reč o višedimenzionalnom konstrukt koga karakterišu i pozitivna i negativna svojstva (Enns & Cox, 2002). Shodno tome, prepoznate su dve forme koje u zavisnosti od autora imaju različite nazive – *normalni, zdravi, adaptivni* ili *pozitivni*, nasuprot *neurotičnom, nezdravom, maladaptivnom* ili *negativnom perfekcionizmu* (Hamachek, 1978; Suddarth & Slaney, 2001; Terry-Short, Owens, Slade, & Dewey, 1995), a koje mogu biti povezane sa različitim pozitivnim ili negativnim ishodima.

Radi boljeg razumevanja adaptivnog i neadaptivnog perfekcionizma, Slade i Owens (Slade & Owens, 1998) su predložili dvoprocesni model perfekcionizma, zasnovan na Skinnerovoj teoriji potkrepljenja, ističući pri tom, da posledice koje proizilaze iz određenog ponašanja mogu biti važnije od ponašanja samog. U okviru ovog modela izdvajaju se dva tipa perfekcionizma, *pozitivni* i *negativni*, čije je zajedničko obeležje težnja za ostvarenjem visokih standarda postignuća, a ono što ih razlikuje je razlika između pozitivnog i negativnog potkrepljenja. Iz objektivne perspektive, ponašanje pozitivnih i negativnih perfekcionista može izgledati isto, ali kognitivni procesi, emocionalna stanja i ciljevi koji leže u njihovoj osnovi su različiti, a samim tim i posledice ponašanja, u zavisnosti od toga da li su karakteristike perfekcionizma u funkciji ostvarenja uspeha ili izbegavanja neuspeha (Slade & Owens, 1998). U osnovi pozitivnog perfekcionizma su misli i ponašanja koji su vođeni željom za postizanjem uspeha, tj. pozitivno potkrepljenje. Pozitivni perfekcionista su orijentisani ka aktivnostima i najčešće ostvaruju postavljene ciljeve, a iskustva pozitivnog potkrepljenja se ogledaju u nagradama poput uspeha, višeg nivoa samopoštovanja i pozitivnih emocionalnih doživljaja kao što su zadovoljstvo, satisfakcija i euforija (Saboonchi & Lundhb, 2003), što povratno vodi postavljanju novih ciljeva i angažovanju u njihovoj realizaciji (Terry-Short et al., 1995). Nasuprot tome, za negativni perfekcionizam je karakteristično negativno potkrepljenje, jer su u njegovoj osnovi misli i ponašanja koji su vođeni strahom od neuspeha i težnjom za izbegavanjem njegovih posledica (Slade & Owens, 1998). Negativni perfekcionista postavljaju sebi nerealno visoke standarde i ciljeve, koje ako ostvare, reevaluiraju i podižu na viši nivo, pa shodno tome retko doživljavaju zadovoljstvo nakon obavljenog posla smatrajući da je zadatak mogao biti obavljen brže ili na bolji način (Shafran & Mansell, 2001; Slade & Owens, 1998).

Perfekcionizam i subjektivno blagostanje

Bez obzira na to što pojam perfekcionizma podrazumeva i pozitivna i negativna svojstva, u većini dosadašnjih studija ovaj konstrukt je sagledavan kroz

odnos sa merama distresa i problemima u prilagođavanju, što je rezultiralo brojnim istraživanjima o relacijama perfekcionizma sa različitim psihopatološkim manifestacijama (Shafran & Mansell, 2001), dok je manje pažnje posvećeno ispitivanju njegovih odnosa sa indikatorima pozitivnog psihološkog funkcionisanja. Promena fokusa sa ispitivanja odnosa perfekcionizma sa indikatorima neprilagođenosti i/ili psiholoških poremećaja na utvrđivanje udela koji karakteristike perfekcionizma imaju na pozitivne aspekte psihološkog funkcionisanja je u skladu sa opštim ciljevima pozitivne psihologije (Seligman & Csikszentmihalyi, 2000; Sheldon & King, 2001) i nastojanjima psihologa da utvrde činioce koji omogućavaju osobama da se razvijaju i optimalno funkcionišu (Linley, Joseph, Harrington, & Wood, 2006). S tim u vezi, u poslednjih nekoliko godina sprovedena su brojna istraživanja o povezanosti perfekcionizma sa subjektivnim blagostanjem (Chang, 2000) kao jednim od najistraživanijih konstrukata u okviru pozitivne psihologije i jednim od važnijih indikatora pozitivnog mentalnog zdravlja (Jovanović i Novović, 2008). Rezultati ovih studija pokazuju da je pozitivni perfekcionizam pozitivno povezan sa subjektivnim blagostanjem, a negativno sa merama distresa, dok je negativni perfekcionizam negativno povezan sa subjektivnim blagostanjem, a pozitivno sa merama distresa (Geranmayepoura & Besharat, 2010). Takođe, istraživanja ukazuju na vezu određenih karakteristika pozitivnog perfekcionizma sa zadovoljstvom životom kao kognitivnom komponentom, ali i sa višim nivoom pozitivnih emocija, češćim prisustvom pozitivnog raspoloženja i odsustvom negativnih emocija kao afektivnih aspekata subjektivnog blagostanja (Gilman, Ashby, Sverko, Florell, & Varjas, 2005; Hill, Huelsman, & Araujo, 2010; Stoeber & Otto, 2006). Međutim, u ovim istraživanjima je konstrukt perfekcionizma uglavnom sagledavan sa dimenzionalnog stanovišta koje razlikuje perfekcionistačke težnje kao pozitivne i perfekcionistačke brige kao negativne karakteristike perfekcionizma (Stoeber & Otto, 2006), dok se mali broj istraživača bavio ispitivanjem odnosa dvoprocenog modela perfekcionizma i subjektivnog blagostanja, kako u celini tako i sa njegovim pojedinačnim aspektima. Stoga je cilj ovog istraživanja da ispita prirodu ovih odnosa i na taj način proveri postavke modela prema kome su pozitivni i negativni perfekcionizam povezani sa različitim, i pozitivnim i negativnim ishodima.

Optimizam i pesimizam kao medijatori odnosa perfekcionizma i subjektivnog blagostanja

Iako dosadašnji nalazi ukazuju na povezanost perfekcionizma sa subjektivnim blagostanjem u celini, kao i sa njegovim pojedinačnim komponentama, još uvek se nedovoljno zna o mehanizmima koji mogu biti u osnovi ove povezanosti, s obzirom na to da rezultati istraživanja pokazuju da perfekcionizam aktivira različite kognitivne i afektivne mehanizme koji sa svoje strane dovode do pozitivnih ili negativnih posledica (Rice, Vergara, & Aldea, 2006). Teorijske postavke dvo-

procesnog modela perfekcionizma ističu da su upravo kognitivni procesi jedna od osnovnih razlika između pozitivnih i negativnih perfekcionista, što posledično dovodi do različitih, pozitivnih ili negativnih ishoda (Slade & Owens, 1988). Shodno tome, cilj ovog istraživanja je i provera da li se veza između pozitivnih i negativnih formi perfekcionizma i subjektivnog blagostanja ostvaruje direktno ili je posredovana optimizmom i pesimizmom – kognitivnim konstruktima koji se odnose na tendenciju da se očekuju generalno pozitivni ili negativni ishodi u odnosu na situacije i životne događaje (Scheier & Carver, 1985).

Prema Scheieru i Carveru (Scheier & Carver, 1985), optimisti i pesimisti imaju različita očekivanja u pogledu ostvarenja postavljenih ciljeva, pa samim tim i različite obrasce ponašanja. Optimisti veruju da će njihovo ponašanje dovesti do pozitivnih ishoda, pa istrajavaju u aktivnostima i ostvaruju svoje ciljeve češće nego pesimisti koji veruju da neće uspeti, što dovodi do povlačenja i neangažovanja u ostvarenju postavljenih ciljeva. Nalazi dosadašnjih istraživanja sugeriraju da optimizam može doprineti ostvarenju postavljenih ciljeva tako što podstiče perfekcionista da se usredsrede na mogućnost da će ostvariti uspeh, a ne na potrebu da izbegnu neuspeh (Bergman, Nyland, & Burns, 2007). Na povezanost perfekcionizma sa optimizmom i pesimizmom upućuju i rezultati brojnih drugih studija (Black & Reynolds, 2013; Chang, 2009; Flett, Hewitt, Blankstein, & Pickering, 1998). Istraživanja takođe ukazuju da opšti stav osobe prema životu može biti informativan u kontekstu procene blagostanja, ali i da optimisti imaju viši nivo subjektivnog blagostanja u odnosu na pesimiste (Scheier & Carver, 1992; Scheier, Weintraub, & Carver, 1986), kao i da je optimizam koristan, a pesimizam štetan za psihičko blagostanje, posebno u stresnim situacijama ili prelaznim periodima života (Hudson, Elek, & Campbell-Grossman, 2000).

Do sada su u istraživanjima kao medijatori odnosa perfekcionizma i subjektivnog blagostanja (u celini, kao i u odnosu na njegove pojedinačne komponente) sagledavane varijable poput načina na koji osoba opaža i doživljava stres (Chang, 2000; Chang, 2006; Rice, Vergara, & Aldea, 2006), kao i načina na koji pokušava da ga prevlada (Wei, Heppner, Russel, & Young, 2006), dok je uloga kognitivnih činioca kao potencijalnih medijatora ovog odnosa slabije razmatrana (Chang, 2000). U studijama koje su se bavile ispitivanjem veza kognitivnih karakteristika sa pozitivnim i negativnim formama perfekcionizma, te sa pozitivnim i negativnim psihološkim ishodima, kognitivne karakteristike su uglavnom sagledavane specifično i usko, najčešće u vidu kognitivnih distorzija i stereotipnog načina razmišljanja (Bergman et al., 2007; Brown & Beck, 2002; Burns & Fedewa, 2005). Malo je istraživanja u kojima je ispitivan odnos pozitivnog i negativnog perfekcionizma sa subjektivnim blagostanjem pri čemu su kao potencijalni medijatori razmatrani optimizam i pesimizam, a shodno pomenutom teorijskom modelu i dosadašnjim empirijskim nalazima, čini se opravdanim pretpostavka da upravo oni mogu imati medijacionu ulogu u relaciji ovih varijabli. Iz tog razloga želeli smo da proverimo da li između pozitivnih i negativnih perfekcionista postoje razlike koje se, u ovom slučaju, ogledaju u drugačijem kognitivnom funkcionisanju,

a samim tim i drugačijim posledicama aktivnosti, što može imati implikacije za dalja istraživanja, ali i za psihološku praksu.

Metod

Uzorak i postupak

Istraživanje je sprovedeno na prigodnom uzorku od 287 studenata (140 muškog i 147 ženskog pola) različitih fakulteta Univerziteta u Nišu: Pravni, Ekonomski, Medicinski, Filozofski i Prirodno-matematički fakultet ($M = 22.12$, $SD = 2.34$). Ispitivanje je vršeno grupno u prostorijama navedenih fakulteta za vreme pauze između predavanja. Studentima su ukratko objašnjeni ciljevi istraživanja, a nakon dobrovoljnog pristanka da u njemu učestvuju, podeljeni su im upitnici tipa papir-olovka.

Instrumenti

Skala pozitivnog i negativnog perfekcionizma (Positive and Negative Perfectionism Scale – PANPS: Terry-Short et al., 1995). Ova skala sadrži 40 ajtema, od čega se 20 odnosi na pozitivni, a 20 na negativni perfekcionizam. Subskala Pozitivni perfekcionizam u sebi sadrži stavke koje se odnose na pozitivni perfekcionizam usmeren na sebe (postavljanje visokih ciljeva praćenih pozitivnim samopotkrepljenjima, npr. „Volim izazov postavljanja vlastitih visokih kriterijuma.”) i na društveno propisani pozitivni perfekcionizam (pozitivna potkrepljenja od strane drugih koja prate ostvarenje ciljeva, npr. „Kad uspem, moja porodica i prijatelji su ponosni na mene.”). Subskala Negativni perfekcionizam se sastoji od negativnog perfekcionizma usmerenog na sebe i društveno propisanog negativnog perfekcionizma (postavljanje nerealan visokih ciljeva i prisustvo negativnog (samo)potkrepljenja u vidu izbegavanja posledica neuspeha i negativnih osećanja koja prate neostvarene ciljeve, npr. „Po svaku cenu pokušavam da izbegnem neodobravanje drugih.”, „Osećam sram ili krivicu ako moj učinak nije savršen.”). Pouzdanost subskala u dosadašnjim istraživanjima se kretala od $\alpha = .82$ do $\alpha = .92$ (Slade, Coppel, & Townes, 2009).

Skala Optimizma-Pesimizma (O-P skala: Penezić, 1999). Skala obuhvata 14 stavki podeljenih u dve subskale, Optimizam (6 stavki, odnose se na generalno očekivanje pozitivnih ishoda aktivnosti, npr. „Stvari uvek gledam sa vedrije strane.”) i Pesimizam (8 stavki koje se odnose na generalno očekivanje negativnih ishoda aktivnosti, npr. „Kada nešto odlučim, prilično sam siguran/na da će se loše završiti.”). Reč je o hrvatskom prevodu i modifikaciji skale za procenu optimizma i pesimizma (Chang, D’Zurilla, & Maydeu-Olivares, 1994) koja originalno sadrži 15 tvrdnji, a za potrebe ovog istraživanja je prilagođena srpskom jeziku. Prema

Peneziću (1999), pouzdanost za subskalu Optimizam kreće se od $\alpha = .74$ do $\alpha = .79$, a za subskalu Pesimizam od $\alpha = .79$ do $\alpha = .84$.

Kratka skala subjektivnog blagostanja (KSB: Jovanović i Novović, 2008).

Pomoću ove skale su operacionalizovana dva aspekta subjektivnog blagostanja – afektivni i kognitivni, a u čijoj se osnovi nalazi opšti faktor subjektivnog blagostanja. Afektivna komponenta se procenjuje pomoću subskale Pozitivan afektivitet, koja sadrži 4 stavke vezane za doživljavanje prijatnih emocija, npr. „Često se osećam radosno i ushićeno.“ Kognitivni aspekt se procenjuje subskalom Pozitivan stav prema životu koja je operacionalizovana preko 4 stavke koje se odnose na pozitivno vrednovanje i optimističan stav prema životu, npr. „Život je pun dobrih prilika i mogućnosti.“ Pouzdanost kognitivne i afektivne subskale u dosadašnjim istraživanjima se kretala od $\alpha = .80$ do $\alpha = .84$, a pouzdanost skale u celini od $\alpha = .87$ do $\alpha = .89$ (Jovanović i Novović, 2008; Jovanović, 2010).

Pouzdanost svih korišćenih skala data je u Tabeli 1.

Obrađena podataka

Kako bi se utvrdilo da li su i u kojoj meri aspekti pozitivnog i negativnog perfekcionizma povezani sa subjektivnim blagostanjem (u celini i pojedinačno sa kognitivnom i afektivnom komponentom), ali i sa optimizmom i pesimizmom kao mogućim medijatorima ovog odnosa, izračunati su najpre Pearsonovi koeficijenti korelacije. Prema Baronu i Kennyju (Baron & Kenny, 1986), da bi neku varijablu mogli da tretiramo kao medijator potrebno je da sve prediktor varijable značajno predviđaju kriterijum varijablu, zatim da prediktor varijable značajno predviđaju medijatorske varijable, kao i da medijator varijable značajno predviđaju kriterijum varijablu nakon što se prediktorske varijable drže pod kontrolom. Shodno tome, da bi se ustanovila opravdanost za ispitivanje medijacione uloge optimizma i pesimizma u relaciji pozitivnog i negativnog perfekcionizma kao prediktora i subjektivnog blagostanja kao kriterijuma, najpre je primenjena hijerarhijska višestruka regresija. U prvom koraku su kao prediktori bile uključene samo subskale perfekcionizma, a zatim su u drugom dodati i optimizam i pesimizam kao pretpostavljeni medijatori, ne bi li se utvrdila njihova uloga u predikciji kriterijuma kada se prediktorske varijable drže pod kontrolom. Kriterijum varijabla u oba koraka bila je subjektivno blagostanje. S obzirom na visoke korelacije kognitivne i afektivne komponente subjektivnog blagostanja međusobno, kao i sa skalom u celini, a imajući u vidu i činjenicu da je Kratka skala subjektivnog blagostanja i namenjena njegovoj globalnoj proceni (Jovanović, 2010), kao jedinstvena kriterijumska varijabla je uzeto subjektivno blagostanje u celini. Kako je za postojanje medijacije neophodno i da prediktor varijable značajno predviđaju medijatorske varijable, za proveru ovog zahteva je korišćen postupak multiple regresione analize. Nakon ovih preliminarnih ispitivanja, medijaciona uloga optimizma i pesimizma u relaciji pozitivnog i negativnog perfekcionizma i subjektivnog blagostanja je ispitana analizom multiplih medijacija pomoću postupka koji su predložili

Preacher i Hayes (Preacher & Hayes, 2008). Medijacija je potpuna kada direktan efekat prediktora na kriterijum nakon uvođenja medijatora više nije značajan, a indirektan efekat (preko medijatora) jeste. U slučaju da su i direktan i indirektan efekat prediktora na kriterijum varijablu značajni, reč je o parcijalnoj medijaciji (Čačić i Gavrilov-Jerković, 2013).

Rezultati

Korelacije, deskriptivni pokazatelji i pouzdanost

U Tabeli 1 prikazani su rezultati interkorelacija ispitivanih varijabli, kao i rezultati deskriptivne statistike i Cronbachovi koeficijenti pouzdanosti svih skala korišćenih u istraživanju.

Tabela 1

Interkorelacije između ispitivanih varijabli, aritmetičke sredine, standardne devijacije i pouzdanost korišćenih skala

Varijable	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	AS	SD	α
1. Pozitivni perfekcionizam		.33**	.30**	-.07	.27**	.22**	.26**	7.46	1.02	.83
2. Negativni perfekcionizam			-.16**	.48**	-.17**	-.18**	-.19**	5.25	1.24	.86
3. Optimizam				-.54**	.53**	.43**	.51**	3.71	0.62	.69
4. Pesimizam					-.47**	-.41**	-.47**	2.47	0.88	.78
5. Pozitivan stav prema životu						.73**	.92**	4.16	0.77	.82
6. Pozitivan afektivitet							.94**	3.89	0.87	.85
7. Subjektivno blagostanje								4.02	0.76	.89

** $p < .01$.

Rezultati pokazuju da je pozitivni perfekcionizam pozitivno povezan i sa optimizmom i sa kognitivnom (pozitivan stav prema životu) i sa afektivnom (pozitivan afektivitet) komponentom subjektivnog blagostanja, ali i sa skalom subjektivnog blagostanja u celini. Nasuprot tome, negativni perfekcionizam značajno pozitivno korelira sa pesimizmom, a negativno sa optimizmom, sa obe komponente subjektivnog blagostanja i skalom subjektivnog blagostanja u celini. Optimizam je u značajnoj pozitivnoj korelaciji sa skalom subjektivnog blagostanja

u celini i pojedinačno s njenom kognitivnom i afektivnom komponentom, dok je pesimizam negativno povezan, kako sa obe komponente subjektivnog blagostanja tako i sa skalom u celini. Iz prikazanih rezultata se vidi da je povezanost pozitivnih i negativnih aspekata perfekcionizma sa subjektivnim blagostanjem slabijeg intenziteta u odnosu na povezanost optimizma i pesimizma sa subjektivnim blagostanjem.

Analiza medijacije

Preduslovi za ispitivanje medijacije. Hijerarhijskom višestrukom regresijom u prvom koraku ispitan je udeo koji karakteristike pozitivnog i negativnog perfekcionizma kao prediktori imaju u ukupnoj varijansi subjektivnog blagostanja, a potom je u drugom koraku provereno da li optimizam i pesimizam, kao pretpostavljeni medijatori, značajno predviđaju subjektivno blagostanje kad se prediktori varijable drže pod kontrolom.

Rezultati dobijeni u prvom koraku pokazuju da pozitivni i negativni perfekcionizam objašnjavaju 15.2% varijanse subjektivnog blagostanja ($R^2 = .15$, $F(2,284) = 25.52$, $p < .001$) i da se oba izdvajaju kao značajni prediktori, s tim da je parcijalni doprinos pozitivnog perfekcionizma pozitivan ($B = .27$, $SE = .04$, $\beta = .36$, $p < .001$), a negativnog negativan ($B = -.19$, $SE = .03$, $\beta = -.31$, $p < .001$). Kada su u drugom koraku dodati i pretpostavljeni medijatori (optimizam i pesimizam), količina objašnjene varijanse subjektivnog blagostanja je postala znatno viša, 33.7% ($R^2 = .34$, $\Delta R^2 = .18$, $F(2,282) = 39.39$, $p < .001$) a kao značajni prediktori su se izdvojili pozitivni perfekcionizam ($B = .13$, $SE = .04$, $\beta = .17$, $p < .01$), optimizam ($B = .38$, $SE = .07$, $\beta = .31$, $p < .001$) i pesimizam ($B = -.22$, $SE = .06$, $\beta = -.26$, $p < .001$). Udeo pozitivnog perfekcionizma pod uticajem optimizma i pesimizma je postao manji, ali i dalje značajan, dok udeo negativnog perfekcionizma više nije bio značajan. Rezultat upućuje da negativni perfekcionizam svoj uticaj na subjektivno blagostanje ne ostvaruje direktno, već posredno preko optimizma i pesimizma kao medijatora. Kako se i udeo pozitivnog perfekcionizma u ukupnoj varijansi subjektivnog blagostanja sa dodavanjem optimizma i pesimizma u model smanjio, čini se da pozitivni perfekcionizam na subjektivno blagostanje delimično ostvaruje uticaj direktno, a delimično indirektno putem ovih varijabli.

Za proveru da li prediktor varijable (pozitivni i negativni perfekcionizam) značajno predviđaju medijator varijable (optimizam i pesimizam) korišćena je multipla regresiona analiza. Rezultati pokazuju da su obe dimenzije perfekcionizma značajni prediktori optimizma ($R^2 = .17$, $F(2,284) = 29.39$, $p < .001$), pri čemu se pozitivni perfekcionizam izdvaja kao pozitivan ($B = .25$, $SE = .03$, $\beta = .40$, $p < .001$), a negativni perfekcionizam kao negativni ($B = -.15$, $SE = .03$, $\beta = -.30$, $p < .001$) prediktor. Model takođe ima značajan udeo u ukupnoj varijansi pesimizma ($R^2 = .29$, $F(2,84) = 59.05$, $p < .001$), ali je u ovom slučaju parcijalni doprinos pozitivnog perfekcionizma značajan i negativan ($B = -.23$, $SE = .05$, $\beta = -.26$, $p < .001$), a negativnog značajan i pozitivan ($B = .40$, $SE = .04$, $\beta = .57$, $p < .001$).

Analiza medijacije. Nakon što je na osnovu ovih rezultata ustanovljena opravdanost za ispitivanje medijacije, radi davanja odgovora na postavljeni cilj istraživanja koji se odnosio na ispitivanje da li se veza između pozitivnih i negativnih karakteristika perfekcionizma i subjektivnog blagostanja ostvaruje direktno ili je posredovana funkcionalnim razlikama u kognitivnim karakteristikama, u ovom slučaju optimizmom i pesimizmom, provereno je postojanje efekata medijacije, odnosno indirektnih efekata, pomoću postupka za testiranje multiplih medijacija (Preacher & Hayes, 2008).

Tabela 2

Totalni, direktni i indirektni efekti optimizma i pesimizma na subjektivno blagostanje kada su prediktori pozitivni i negativni perfekcionizam

Prediktori	Medijatori i efekti	a	b	c	c'	ab	Ukupan indirektni efekat
Pozitivni perfekcionizam	Optimizam	.18**	.38**	.19**	.11**	.07**	.08**
	Pesimizam	-.06	-.25**			.01	
Negativni perfekcionizam	Optimizam	-.08**	.44**	-.12**	.00	-.04**	-.12**
	Pesimizam	.34**	.24**			-.08**	

Napomena. a = efekat prediktora na medijator, b = efekat medijatora na kriterijum, c = totalni efekat prediktora na kriterijum, c' = direktan efekat prediktora na kriterijum kada se pretpostavljeni medijatori drže pod kontrolom, ab = indirektni efekat, odnosno efekat medijatora u relaciji između prediktora i kriterijuma.

** $p < .01$.

Dobijeni rezultati su saglasni rezultatima regresione analize. Naime, utvrđeno je da se veza između pozitivnog perfekcionizma i subjektivnog blagostanja ostvaruje delimično direktno, a delimično je posredovana optimizmom kao medijatorom, dok se pesimizam nije pokazao značajnim medijatorom. Nalaz upućuje na to da je jedan od načina na koji je pozitivni perfekcionizam povezan sa subjektivnim blagostanjem upravo preko optimizma, odnosno da je pozitivni perfekcionizam povezan sa optimizmom kao načinom kognitivnog funkcionisanja, što dovodi do višeg nivoa subjektivnog blagostanja. U slučaju negativnog perfekcionizma veza sa subjektivnim blagostanjem se ostvaruje isključivo indirektno preko optimizma i pesimizma kao medijatora. Direktan efekat negativnog perfekcionizma na subjektivno blagostanje, kada su medijatori pod kontrolom, nije bio statistički značajan, pa zaključujemo da je medijacija u ovom slučaju potpuna. Rezultat ukazuje na to da je negativni perfekcionizam pozitivno povezan sa pesimizmom i negativno sa optimizmom, što doprinosi nižem nivou subjektivnog blagostanja u celini.

Diskusija

Cilj ovog istraživanja bio je da se ispita odnos pozitivnog i negativnog perfekcionizma sa subjektivnim blagostanjem kao jednim od važnijih indikatora pozitivnog mentalnog zdravlja, i da se proveri da li perfekcionizam predstavlja multidimenzionalni konstrukt koji je povezan i sa pozitivnim i sa negativnim posledicama. Imajući u vidu teorijske postavke dvoprocenog modela perfekcionizma koje ističu da su kognitivni mehanizmi jedna od osnovnih razlika između pozitivnog i negativnog perfekcionizma, što posledično dovodi do različitih pozitivnih ili negativnih ishoda, nastojali smo i da ispitamo da li se veza ovih varijabli ostvaruje direktno ili je posredovana razlikama u kognitivnom funkcionisanju pozitivnih i negativnih perfekcionista, odnosno optimizmom i pesimizmom.

Dobijeni rezultati ukazuju na to da su i pozitivni i negativni perfekcionizam povezani sa subjektivnim blagostanjem, odnosno da imaju značajan udeo u njegovoj ukupnoj varijansi, ali očekivano na različit način. Utvrđeno je da je pozitivni perfekcionizam pozitivno povezan sa pozitivnim stavom prema životu kao kognitivnom i češćim prisustvom pozitivnih emocija kao afektivnom komponentom subjektivnog blagostanja, ali i sa subjektivnim blagostanjem u celini. S druge strane, relacije negativnog perfekcionizma sa obe komponente subjektivnog blagostanja i sa subjektivnim blagostanjem u celini su negativne. Nalazi, dakle, podržavaju postavke dvoprocenog modela da su pozitivni i negativni perfekcionizam povezani sa pozitivnim i negativnim potkrepljenjem, odnosno sa različitim psihološkim ishodima. Postavljanje visokih, ali realističnih i ostvarljivih ciljeva, fleksibilnost u pogledu njihovog ostvarenja i orijentacija ka aktivnostima kao odlike pozitivnih perfekcionista (Slade & Owens, 1998; Slaney & Ashby, 1996), vode pozitivnom potkrepljenju, tj. zadovoljstvu zbog postignutog uspeha (Hamachek, 1978), uživanju u postignućima i čestom prisustvu pozitivnih emocija (Saboonchi & Lundhb, 2003; Stoeber, Harris, & Moon, 2007; Stoeber, Otto, Pescheck, Becker, & Stoll, 2007), što su ujedno i komponente subjektivnog blagostanja (Diener, 2000). Nasuprot tome, postavljanje nereálnih standarda postignuća, i povratno, nemogućnost njihovog ostvarenja, kao odlike negativnog perfekcionizma sa sobom povlače negativno potkrepljenje u vidu nezadovoljstva i negativne emocionalnosti (Blasberg, 2009; Slade & Owens, 1998).

Dobijeni rezultati su u skladu sa dosadašnjim nalazima koji ukazuju da viši nivo pozitivnog perfekcionizma doprinosi višem nivou blagostanja (Molnar, Reker, Culp, Sadava, & DeCourville, 2006; Stoeber, Harris et al., 2007; Stoeber, Otto et al., 2007), dok viši nivo negativnog perfekcionizma dovodi do nižeg nivoa subjektivnog blagostanja (Antony, Purdon, Huta, & Swinson, 1998; Besharat, 2005; Stoeber, Harris et al., 2007; Stoeber, Otto et al., 2007). Nalazi su u skladu i sa rezultatima ranijih istraživanja gde je koncept perfekcionizma sagledavan sa dimenzionalnog stanovišta i koji takođe ukazuju da su pozitivne karakteristike perfekcionizma povezane pozitivno, a negativne negativno sa subjektivnim blagostanjem (Flett & Hewitt, 2002; Gaudreau & Verner-Filion, 2012; Hill et al., 2010).

Kada je reč o relacijama pozitivnog i negativnog perfekcionizma sa optimizmom i pesimizmom kao kognitivnim mehanizmima, rezultati su saglasni očekivanju da se ove dve forme perfekcionizma razlikuju u pogledu karakterističnih kognitivnih procesa. Pozitivni perfekcionizam je u pozitivnoj relaciji sa optimizmom, tj. sa tendencijom zauzimanja generalno pozitivnog stava prema životu, dok je negativni perfekcionizam pozitivno povezan sa pesimizmom, odnosno zauzimanjem generalno negativnog stava prema životu. Pozitivni perfekcionista, koji su inače motivisani željom za postizanjem uspeha (Slade & Owens, 1998), zahvaljujući uspehu u realizaciji postavljenih ciljeva, tokom vremena usvajaju i optimistični način atribuiranja događaja, pozitivne stereotipe i unutrašnje lične standarde na osnovu kojih formiraju i učvršćuju svoje kognitivne procene (Burns & Fedewa, 2005). Kako je, s druge strane, u osnovi negativnog perfekcionizma nastojanje da se neuspeh izbegne po svaku cenu, ovakve osobe strahuju od upuštanja u bilo kakve aktivnosti (Slade & Owens, 1998), a kada ga dožive, uglavnom gube poverenje u sebe (Stoeber, Hutchfield, & Wood, 2008), razvijaju negativna očekivanja u pogledu ishoda budućih aktivnosti, manje konstruktivno razmišljaju i vremenom sve više usvajaju pesimistično atribuiranje događaja i negativne kognitivne stereotipe i obrasce (Burns & Fedewa, 2005). Ovaj nalaz je u skladu sa rezultatima istraživanja u kojima je korišćen dimenzionalni pristup perfekcionizmu, gde je ukazano da su perfekcionistačke težnje kao pozitivni aspekti perfekcionizma pozitivno povezane sa pozitivnim načinom atribuiranja događaja, dok su negativne reakcije na nesavršenstvo bile negativno povezane sa pozitivnim atribuiranjem događaja (Stoeber & Becker, 2008).

Nalazi sprovedenog istraživanja potvrđuju medijatorsku ulogu optimizma i pesimizma kao specifičnih načina kognitivnog funkcionisanja u relaciji perfekcionizma i subjektivnog blagostanja. Pozitivni i negativni perfekcionizam aktiviraju različite kognitivne procese koji sa svoje strane rezultiraju različitim pozitivnim, odnosno negativnim posledicama. Pozitivni perfekcionizam je povezan sa optimizmom, odnosno generalnim očekivanjem pozitivnih ishoda u odnosu na životne događaje i situacije, što sa svoje strane povećava nivo subjektivnog blagostanja. Što je više osoba kao sopstvene standarde usvojila postavljanje visokih, ali realnih i dostižnih ciljeva sebi i drugima, biće sklonija pozitivnoj evaluaciji života, optimističnija u pogledu ishoda budućih aktivnosti i generalno zadovoljnija životom (Hill et al., 2010). Osećaj zadovoljstva zbog ostvarenih ciljeva generiše i pozitivne emocije koje sa svoje strane povećavaju aktivnost, budnost organizma i nivo energije, i dovode do ponovnog angažovanja u aktivnostima koje pružaju zadovoljstvo (Ram, 2005). S druge strane, negativni perfekcionizam koji je negativno povezan sa optimizmom, a pozitivno sa pesimizmom posledično vodi do nižeg nivoa subjektivnog blagostanja. Prema Dieneru i saradnicima (Diener, Oishi, & Lucas, 2009), određene kognitivne dispozicije, odnosno razlike u prijemčivosti za prijatne i neprijatne informacije, kao i tačnost i preciznost sa kojom ih ljudi obrađuju, utiču na subjektivno blagostanje. Dok optimisti nastoje da sagledaju povoljniju stranu događaja ili uslova i očekuju povoljniji ishod, pesimisti su uve-

reni da će sve započeto poći lošim tokom ili imati negativan ishod, da su prepreke nepremostive, a dobri događaji samo privremeni, što je sa svoje strane povezano sa višim, odnosno nižim nivoom subjektivnog blagostanja (Carver & Scheier, 2003; Seligman, 1990). Dobijeni rezultat se može protumačiti i u kontekstu teorije dispozicionalnog optimizma, prema kojoj način na koji osoba misli o svojoj budućnosti utiče na postojeće okolnosti. Ako iščekuje dobro, osoba će raditi više i istrajati u ostvarenju postavljenih ciljeva, što sa svoje strane utiče na veći doživljaj subjektivnog blagostanja i obratno, postavljanje nerealnih standarda postignuća i nemogućnost njihovog ostvarenja kao odlike negativnog perfekcionizma pospešuju sumnju i pesimizam u pogledu budućih pozitivnih ishoda i dovode do odustajanja od aktivnosti, što hendikepira osobu u pogledu životnog zadovoljstva i sreće i dovodi do češćeg prisustva negativnih emocija kao što su strah, osećaj krivice, bes i prezir (Blasberg, 2009; Hadži Pešić i Anđelković, 2013).

Ako sumiramo dobijene nalaze, vidimo da oni podržavaju postavke dvoprocenog modela perfekcionizma prema kome se u osnovi ove dve forme nalaze različite kognitivne karakteristike, te da su pozitivni i negativni perfekcionizam povezani sa različitim ishodima. Čini se da se kognitivni stil perfekcionista, odnosno karakteristični način razmišljanja koji usvajaju tokom vremena, može posmatrati kao protektivni, ali i kao faktor rizika po mentalno zdravlje. Međutim, iako optimistična i pesmistična očekivanja u pogledu ishoda budućih aktivnosti mogu biti podstaknuta pozitivnim, odnosno negativnim perfekcionizmom, te imati važnu ulogu u subjektivnom blagostanju ličnosti, važno je istaći da ona ne moraju biti jedini mehanizmi pomoću kojih se ostvaruje veza perfekcionizma i subjektivnog blagostanja, pa svakako treba ispitati i potencijalno medijaciono dejstvo nekih drugih varijabli. Ovde se pre svega misli na varijable koje se odnose na emocije i emocionalna stanja, jer one zajedno sa kognitivnim karakteristikama predstavljaju suštinsku razliku između pozitivnog i negativnog perfekcionizma prema dvoprocenom modelu (Bergman et al., 2007; Burns & Fedewa, 2005; Slade & Owens, 1998).

Utvrđeni rezultati o pozitivnoj povezanosti pozitivnog, tj. o negativnoj povezanosti negativnog perfekcionizma sa subjektivnim blagostanjem, kao i nalazi koji se tiču medijacione uloge kognitivnih mehanizama u ovim relacijama imaju i praktičnu vrednost, jer sugerišu da treba podsticati pozitivne aspekte perfekcionizma i optimistični atributivni stil, tj. raditi na suzbijanju negativnog perfekcionizma i zauzimanja negativnog stava prema životu. Kako se i perfekcionizam i karakterističan način atribuiranja događaja formiraju u detinjstvu u interakcijama sa značajnim drugima (pre svega s roditeljima, a kasnije i u školskom okruženju) (Flett & Hewitt, 2002; Leonard & Harvey, 2008; Seligman, Reivich, Jaycox, & Gillham, 1995), realizacija ovih implikacija podrazumeva da treba raditi na pozitivnoj evaluaciji dečijeg postignuća i usvajanju optimističnog načina atribuiranja životnih događaja, pre svega u porodici a potom i u školskoj sredini.

Na kraju, treba spomenuti i ograničenja sprovedenog istraživanja. S obzirom na to da se radi o istraživanju korelacionog tipa, ne može se sa sigurnošću govo-

riti o uzročno-posledičnim vezama između varijabli, niti se može zaključivati o vremenskom sledu razvoja perfekcionizma i ispitivanih kognitivnih karakteristika, pa je preporuka za buduće istraživače organizacija longitudinalnog istraživanja. Svakako treba spomenuti i odabir uzorka. Iako perfekcionizam ima važnu ulogu u odnosu na akademsko postignuće, pa je opravdano izučavati ga na populaciji učenika i studenata, u cilju šire generalizacije utvrđenih nalaza, preporuka za buduća istraživanja je da se relacije ovih varijabli provere na uzorku koga ne čine samo studenti već opšta populacija, kako bi se omogućilo utvrđivanje punog varijabiliteta ovih koncepata, odnosno smanjila mogućnost restrikcije opsega ispitivanih varijabli.

Zaključak

Rezultati istraživanja ukazuju na neke važne aspekte odnosa između perfekcionizma, optimizma i pesimizma kao karakterističnih kognitivnih stilova i subjektivnog blagostanja. Utvrđena medijatorska uloga optimizma i pesimizma u relaciji perfekcionizma i subjektivnog blagostanja doprinosi prepoznavanju nekih od potencijalnih načina kojima se ova veza može ostvariti. U zavisnosti od toga da li imaju tendenciju da zauzimaju generalno pozitivan ili negativan stav prema životu, odnosno da li očekuju pozitivne ili negativne ishode aktivnosti u kojima se angažuju, pozitivni i negativni perfekcionista će imati različite obrasce ponašanja, i posledično viši, odnosno niži nivo subjektivnog blagostanja. Generalno, dobijeni nalazi podržavaju postavke dvoprocenog modela da pozitivni i negativni perfekcionista misle i reaguju drugačije, što dovodi do pozitivnih i negativnih posledica, te da perfekcionizam ima i pozitivna i negativna svojstva. Preporuka za buduća istraživanja je da se ispituju i druge varijable koje se odnose na suštinske razlike između pozitivnih i negativnih perfekcionista, te njihovo potencijalno medijaciono dejstvo u odnosu na perfekcionizam i subjektivno blagostanje, ali i drugih indikatora mentalnog zdravlja.

Reference

- Antony, M., Pudone, C. L., Huta, V., & Swinson, R. P. (1998). Dimensions of perfectionism across the anxiety disorders. *Behavior Research and Therapy*, 36, 1143–1154.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality & Social Psychology*, 51, 1173–1182.
- Bergman, A., Nyland, J., & Burns, L. (2007). Correlates with perfectionism and the utility of a dual process model. *Personality and Individual Differences*, 43, 389–399.

- Besharat, M. A. (2005). Evaluating psychometric properties of Frasai version of The Positive and Negative Perfectionism Scale. *Psychological Reports, 97*, 33–42.
- Black, J., & Reynolds, W. M. (2013). Examining the relationship of perfectionism, depression, and optimism: Testing for mediation and moderation. *Personality and Individual Differences, 54*, 426–431.
- Blasberg, S. J. (2009). *Perfectionism and positive and negative outcomes: can achievement motivation and conscientiousness account for "adaptive" perfectionism?* Master Thesis, The University of British Columbia, Vancouver. Preuzeto sa https://circle.ubc.ca/bitstream/handle/2429/24177/ubc_2009_fall_blasberg_jonathan.pdf?sequence=1
- Brown, G. P., & Beck, A. T. (2002). Dysfunctional attitudes, perfectionism, and models of vulnerability to depression. In G. L. Flett & P. L. Hewitt (Eds.), *Perfectionism: Theory, research, and treatment* (pp. 231–251). American Psychological Association: Washington, DC.
- Burns, L., & Fedewa, B. (2005). Cognitive styles: links with perfectionistic thinking. *Personality and Individual Differences, 38*, 103–113.
- Čačić, S. i Gavrilov-Jerković, V. (2013). Kognitivno–afektivni regulatorni mehanizmi kao medijatori između dimenzija afektivne vezanosti i depresije. *Primenjena psihologija, 6*, 358–405.
- Carver, C. S., & Scheier, M. (2003). Optimism. In S. J. Lopez & C. R. Snyder (Eds.), *Positive psychological assessment: A handbook of models and measures* (pp. 75–89). Washington, DC: American Psychological Association.
- Chang, E. C. (2000). Perfectionism as a predictor of positive and negative psychological outcomes: Examining a mediation model in younger and older adults. *Journal of Counseling Psychology, 47*, 18–26.
- Chang, E. C. (2006). Conceptualization and measurement of adaptive and maladaptive aspects of performance perfectionism: Relations to personality, psychological functioning, and academic achievement. *Cognitive Therapy and Research, 30*, 677–697.
- Chang, E. C. (2009). An examination of optimism, pessimism, and performance perfectionism as predictors of positive psychological functioning in middle-aged adults: Does holding high standards of performance matter beyond generalized outcome expectancies? *Cognitive Therapy and Research, 33*, 334–344.
- Chang, E. C., D’Zurilla, T. J., & Maydeu-Olivares, A. (1994). Assessing the dimensionality of optimism and pessimism using a multimeasure approach. *Cognitive Therapy and Research, 18*(2), 143–161.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist, 55*, 34–43.
- Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2009). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. In C. R. Snyder & S. I. Lopez (Eds.), *Oxford handbook of positive psychology* (pp. 63–73). New York: Springer.

- Enns, M. W. & Cox, B. J. (2002). The nature and assessment of perfectionism: A critical analysis. In G. L. Flett & P. L. Hewitt (Eds.), *Perfectionism: Theory, research, and treatment* (pp. 33–62). Washington, DC: APA.
- Flett, G. L., & Hewitt, P. L. (2002). *Perfectionism: Theory, research and treatment*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Flett, G. L., Hewitt, P. L., Blankstein, K. R., & Pickering, D. (1998). Perfectionism in relation to attributions for success and failure. *Current Psychology, 17*, 249–262.
- Gaudreau, P., & Verner-Filion, J. (2012). Dispositional perfectionism and well-being: A test of the 2 x 2 model of perfectionism in the sport domain. *Sport, Exercise, and Performance Psychology, 1*(1), 29–43.
- Geranmayepour, S., & Besharat, M. A. (2010). Perfectionism and mental health. *Procedia Social and Behavioral Sciences, 5*, 643–647.
- Gilman, R., Ashby, J. S., Sverko, D., Florell, D., & Varjas, K. (2005). The relationship between perfectionism and multidimensional life satisfaction among Croatian and American youth. *Personality and Individual Differences, 39*, 155–166.
- Greblo, Z. (2012). Što se skriva iza pojma „perfekcionizam”? Povijest proučavanja i pregled različitih konceptualizacija perfekcionizma. *Psihologijske teme, 21*(1), 195–212.
- Hadži Pešić, M. i Anđelković, V. (2013). Subjektivno blagostanje. U V. Hedrih, J. Todorović i M. Milojević (Ur.), *Odnosi na poslu i u porodici početkom 21. veka* (str. 181–189). Filozofski fakultet: Niš.
- Hamachek, D. E. (1978). Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism. *Psychology, 15*, 27–33.
- Hill, R. W., Huelsman, T. J., & Araujo, G. (2010). Perfectionistic concerns suppress associations between perfectionistic strivings and positive life outcomes. *Personality and Individual Differences, 48*, 584–589.
- Hudson, D. B., Elek, S. M., & Campbell-Grossman, C. (2000). Depression, self-esteem, loneliness, and social support among adolescent mothers participating in the new parents project. *Adolescence, 35*, 445 – 453.
- Jovanović, V. (2010). Validacija kratke skale subjektivnog blagostanja. *Primenjena psihologija, 2*, 175–190.
- Jovanović, V. i Novović, Z. (2008). Kratka skala subjektivnog blagostanja – Novi instrument za procenu pozitivnog mentalnog zdravlja. *Primenjena psihologija, 1*(1–2), 77–94.
- Leonard, H. N., & Harvey, M. (2008). Negative perfectionism: Examining negative excessive behavior in the workplace. *Journal of Applied Social Psychology, 38*(3), 585–610.
- Linley, P. A., Joseph, S., Harrington, S., & Wood, A. M. (2006). Positive psychology: Past, present, and (possible) future. *The Journal of Positive Psychology, 1*, 3–16.

- Molnar, D. S., Reker, D. L., Culp, N. A., Sadava, S. W., & DeCourville, N. H. (2006). A mediated model of perfectionism, affect, and physical health. *Journal of Research in Personality, 40*, 482–500.
- Penezić, Z. (1999). *Zadovoljstvo životom, relacije sa životnom dobi i nekim značajkama*. (Neobjavljen magistarski rad). Filozofski fakultet, Zagreb.
- Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods, 40*, 879–891.
- Ram, A. (2005). *The relationship of positive and negative perfectionism to academic achievement, achievement motivation, and well-being in tertiary students*. Thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts, University of Canterbury, New Zealand. Retrieved from http://ir.canterbury.ac.nz/bitstream/10092/1300/1/thesis_fulltext.pdf
- Rice, K. G., Vergara, D. T., & Aldea, A. M. (2006). Cognitive-affective mediators of perfectionism and college student adjustment. *Personality and Individual Differences, 40*, 463–473.
- Saboonchi, F., & Lundh, L. G. (2003). Perfectionism, anger, somatic health, and positive affect. *Personality and Individual Differences, 35*, 1585–1599.
- Scheier, M. F., & Carver, C. S. (1985). Optimism, coping, and health: Assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychology, 4*, 219–247.
- Scheier, M. F., & Carver, C. S. (1992). Effects of optimism on psychological and physical well-being: Theoretical overview and empirical update. *Cognitive Therapy and Research, 16*, 201–228.
- Scheier, M. F., Weintraub, J. K., & Carver, C. S. (1986). Coping with stress: Divergent strategies of optimists and pessimists. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*, 1257–1264.
- Seligman, M. E. P. (1990). *Learned Optimism*. New York: Knopf.
- Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist, 55*, 5–14.
- Seligman, M. E. P., Reivich, K., Jaycox, L., & Gillham, J. (1995). *The optimistic child: A proven program to safe-guard children against depression and build lifelong resilience*. New York: Houghton Mifflin.
- Shafran, R., & Mansell, W. (2001). Perfectionism and psychopathology: A review of research and treatment. *Clinical Psychology Review, 21*(6), 879–906.
- Sheldon, K. M., & King, L. A. (2001). Why positive psychology is necessary. *American Psychologist, 56*, 216–217.
- Slade, D. P., Coppel, B. D., & Townes, D. B. (2009). Neurocognitive correlates of positive and negative perfectionism. *International Journal of Neuroscience, 19*, 1741–1754.
- Slade, P. D., & Owens, R. G. (1998). A dual process model of perfectionism based on reinforcement theory. *Behavior Modification, 22*, 372–390.

- Slaney, R. B., & Ashby, J. S. (1996). Perfectionists: Study of a criterion group. *Journal of Counseling and Development, 74*, 393–398.
- Stoeber, J., & Becker, C. (2008). Perfectionism, achievement motives, and attribution of success and failure in female soccer players. *International Journal of Psychology, 43*, 980–987.
- Stoeber, J., & Otto, K. (2006). Positive conceptions of perfectionism: Approaches, evidence, challenges. *Personality and Social Psychology Review, 10*, 295–319.
- Stoeber, J., Harris, R. A., & Moon, P. S. (2007). Perfectionism and the experience of pride, shame, and guilt: Comparing healthy perfectionists, unhealthy perfectionists, and nonperfectionists. *Personality and Individual Differences, 43*(1), 131–141.
- Stoeber, J., Hutchfield, J., & Wood, K. V. (2008). Perfectionism, self-efficacy, and aspiration level: Differential effects of perfectionistic striving and self-criticism after success and failure. *Personality and Individual Differences, 45*, 323–327.
- Stoeber, J., Otto, K., Pescheck, E., Becker, C., & Stoll, O. (2007). Perfectionism and competitive anxiety in athletes: Differentiating striving for perfection and negative reactions to imperfection. *Personality and Individual Differences, 42*, 959–969.
- Suddarth, B. H., & Slaney, R. B. (2001). An investigation of the dimensions of perfectionism in college students. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development, 34*, 157–165.
- Terry-Short, L. A., Owens, R. G., Slade, P. D., & Dewey, M. E. (1995). Positive and negative perfectionism. *Personality and Individual Differences, 18*, 663–668.
- Wei, M., Heppner, P. P., Russell, D. W., & Young, S. K. (2006). Maladaptive perfectionism and ineffective coping as mediators between attachment and future depression: A prospective analysis. *Journal of Counseling Psychology, 53*(1), 67–79.

Damjana Panić
Dragana Radojković
Marina Hadži Pešić

Department of Psychology,
Faculty of Philosophy,
University of Niš

PERFECTIONISM – POSITIVE OR NEGATIVE FEATURE? RELATIONSHIP WITH SUBJECTIVE WELL-BEING, OPTIMISM AND PESSIMISM

The aim of this study was to examine the relationship between positive and negative perfectionism, and subjective well-being, and to test mediation effect of optimism and pessimism as cognitive mechanisms among them. According to the Dual process model of perfectionism, there are differences in cognitive functioning among positive and negative perfectionists, that consequently lead to different positive and negative outcomes. Gender – balanced sample consisted of the students ($N = 287$) from the University of Niš, Serbia. In general, the obtained results revealed that the positive and negative forms of perfectionism were differently related to subjective well-being, supporting the Dual process model. Results also pointed out that the relation between positive perfectionism and subjective well-being was partially mediated by optimism, while the relation between negative perfectionism and subjective well-being was fully mediated by optimism and pessimism. It seems that the general way of thinking which perfectionists have adopted can protect but also disable outcomes of performed activities, contributing to either higher or lower level of subjective well-being. However, according to the findings of this study, cognitive processes are not the only mediators of this relationship. Hence there is a need to examine other mechanisms which can relate perfectionism to subjective well-being and other mental health indicators.

Keywords: positive and negative perfectionism, subjective well-being, optimism, pessimism